

Adalékok az Adalékokról

Amikor kezembe vettem – virtuálisan – a Fórum Társadalomtudományi Szemle 2020/1-es számát Sztancs Gábor *Sáros vármegye történelemtudományi önreprezentációja és nemzetiségpolitikai sajtóakciója a 20. század elején c.* írásának olvasása közben egy térképre lettem figyelmes, mely véleményem szerint nem pontos. A térkép átvétel Varga Bálint Vármegyék és történettudományi reprezentáció a dualizmus kori Magyarországon (*Történelmi Szemle*, 2014/2. sz. 179–202. p.) c. tanulmányából. Jelen írásom műfaját nem tudom teljesen meghatározni, alkalmasint hozzászólás. Igazából a zempléni lokál- vagy inkább regionálpatriotizmus szől belőlem, ugyanis Zemplén vármegye „becsületét” kísérlem megvédeni.

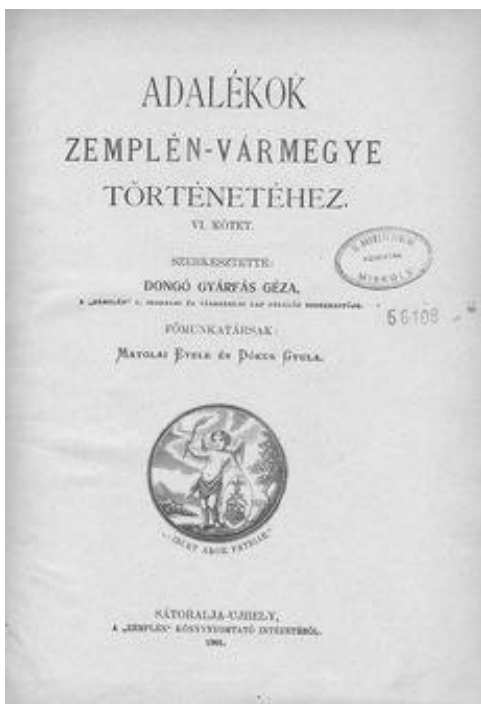

A térkép és az eredeti tanulmány – mint a címe is mutatja – arról szól, hogyan is próbálták a saját történelmüket kutatni és reprezentálni a vármegyék a dualizmus idején. Ezen folyamat mérésére konkrét „paramétereket” is létrehoz a szerző. Vármegyei múzeumok, történeti egyesületek (vagy épp múzeumi egyesületek), azok kiadványai és a megyemonográfiák kerülnek a figyelmének középpontjába, és így kísérel meg rang-

sorolni. Mindkét eredeti írás megtalálható az interneten, így az eredeti célkitűzések ellenőrizhetőek.

Zemplén vármegye kapcsán sajnos elkerülte egy fontos dolog a szerző figyelmét. Ugyan sajnos az 1876-ban Somorjai Ivánfy Ede által indítványozott Zemplénvármegyei Múzeum-Egyesület nem alakult meg, és a múzeum céljaira 1909-ben újra felmerülő pénzalap létrehozása újból elsikkadt, a régóta tervezett vármegyei múzeum csupán a '20-as években jött létre, így már nem a dualizmus idején. Azonban a megye egy értelmiségi magja – amatőr és hivatásos történészek, régészek – létrehozott egy folyóiratot.

Az *Adalékok Zemplén-vármegye történetéhez* 1895-ben jelent meg először, és 1916-ig folyamatosan ki is adták eleinte havonta, majd 1913-tól kezdődően negyedévente. Nem a korszakhoz tartozik, de 1925-ben újjáéledt, hogy hamarosan végleg megszűnjön. A folyóirat, melyhez éves tartalomjegyzékek és mutatók is készültek, kötetekbe rendezve akár múzeumi évkönyvnek is megfelelné, a szerkesztők célja pedig nem más volt, mint összegyűjteni a forrásanyagot egy majdani hatalmas megyemonográfiához – a főbb munkatársak egyébként részt vettek a Borovszky-féle monográfia munkálataiban is. Szerkesztője Dongó Gyárfás Géza megyei főlevéltáros volt, de kezdetektől publikált bele Dókus Gyula alispán, aki amatőr régészként több ásatást is vezetett, és gyűjteménye lett a magja később a vármegyei múzeumnak.

Sok olyan szerzője volt, akik maguk is „történeti figurák”, pl. Matolai Etele 1848-as honvéd, országgyűlési képviselő. Akadtak köztük országosan ismert történészek, mint a „híres-hírhedt” Thaly Kálmán, a nyíregyházi múzeumalapító Jósza András, a miskolci múzeumot majd fél évszázadon át vezető Leszih Andor, a Kazinczy-unoka Becske Bálint, vagy a ruszinság legnagyobb kutatója, Hodinka Antal. És más módon ismert személyek is, mint a hazai turizmus egyik atyja, Siegmeth Károly, Szinyei Merse István, a nagy festő testvére, de az országos szaktekintélyek, ismert személyek sora még jó darabig sorolható lenne. Azonban szerzőinek zöme ma már alig ismert helyi értelmiségiek közül került ki, tanárok, papok, szerzetesek, jogászok, orvosok, gyógyszerészek, közigazgatási tisztviselők és földbirtokosok.

A folyóirat rengeteg levéltári forrást közölt, ami fontosabb, azóta már elpusztult családi vagy települési levéltárak, okmánytárak mélyéről is, továbbá bemutatott több olyan azóta eltűnt régészeti leletet, melyek leírása máshol már nem található meg. De természeti-földrajzi, történeti-földrajzi, településtörténeti, családtörténeti, művelő-

déstörténeti, nyelvészeti, irodalomtörténeti és néprajzi cikkek, tanulmányok, adatközlések is sűrűn vannak benne, a megyéhez kapcsolódóan.

Az *Adalékok* ma is megkerülhetetlen forrása a megye történetét kutatóknak. A folyóirat véleményem szerint teljes mértékben megfelel a „helyi történeti egyesületek publikációs tevékenységei” meghatározásnak, csak szervezetenként létező egyesület nélkül. Így bár szó szerint nem fér bele a kritériumokba, de mégis az eredeti cél (a megye – nem a székhely, hanem az egész megye – történetének kutatása és megismertetése, reprezentációja) teljes mértékben megvalósul. Főleg hogy monográfiaként is felfogható.

Megnézve Varga tanulmányának adatait, az *Adalékok* hatása és „megjelenési hossza” is bizony a legtöbb egyesület publikációs munkásságát maga mögé utasítja, így nagyon szomorú látni, hogy a térképen Zemplén az „alacsony reprezentáció” jelölést viseli, mely az *Adalékokkal* együtt szám szerint is a „közepesbe” tudna átkerülni, ha pedig a hatást is néznénk... De ez már más módszertan lenne, ennyire én sem vagyok Zemplén-központú, a közepes kategóriába való átsorolással megelégednék.

A lap, hála az Arcanum Kft. csapatának, ma majdnem teljes egészében olvasható digitalizálva az interneten – az előfizetők vagy előfizető intézményt látogatók számára.